Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт імя Максіма Танка»

НАЗАЎСЁДЫ РАЗАМ:
гісторыя нацыянальна-дзяржаўнага станаўлення Беларусі
(да 65-годдзя ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР)

Матэрыялы
Рэспубліканскай навукова-тэарэтычнай канферэнцыі

Мінск, 28 верасня 2004 г.

Репозиторий БГПУ

Мінск 2004

очагов католического костела латинского обряда, особенно на земл
со смешанным национальным составом, а также его миссионерск
деятельность должна сопровождаться полной поддержкой со сторо
ны государственных органов власти. Однако государственные орга
власти не должны явно выступать по отношению к православному н
селению как главные инициаторы и тем более как руководители ка
пании по обращению в католичество. В таком случае была бы затру
нительна цель государственной кампании по реформе православи
изнутри и его полонизации» [15]. Исходя из этого, можно говорить
довольно тесной связи между государственными властями и католи
ческим духовенством. Однако желание государства остаться в тен
имело свои отрицательные стороны. В ряде случаев слышались голо
са недовольства по отношению к государственным властям из у
особенно ревностных католиков, но несмотря на это, данный танде
работал и приносил свои результаты. По сообщению вышеназванн
го Министерства от 31 мая 1939 г. «при максимальных усилиях и пр
настоящем положении на всей территории государства кампания (п
обращению в католичество) может дать более 25 тысяч обращенны
в год. А через несколько лет в результате соответствующей подгото
ки число годовых обращений православных будет увеличиваться д
40 тысяч» [16].

Литература

1. Афанасий Мартос. Беларусь в исторической, государственной и церков
ной жизни. Мн., 2000.
2. Доктараў У. Г. Пад гатычным скляпеннем касцёлаў. Мн., 1975.
3. Канфесіі на Беларусі (канец XVII-XX стст.) // В. В. Грыгор'ева, У. М. Завальнюк, У. І. Навіцкі, А. М. Філатава. Мн., 1998.
4. Круглов А. А. Развитие атеизма на Белоруссии. Мн., 1989.
5. Курносов А. П. Католическая церковь — идеологический защитник господства помещиков и буржуазии в Западной Белоруссии (1919—1939 гг.) // Дис …канд. истор. наук. Мн., 1969.
6. Мараш Я. Н. Политика Ватикана и католической церкви в Западной Белоруссии (1918—1939). Мн., 1983.
7. Федоров И. О. Дискуссия по вопросу возрождения церковной унии в Западной Беларуси в 20—30-х годах XX века (по материалам печати межвоенной Польши) // Наш радавод. Гродно, 1996. Кн. 7. С. 404—409.
8. Федір Одрач (Шоломіцькій). Наше Полісся // Памятніки Украіні. 2002. № 3—4. С. I—XXI.
9. Государственный архив Брестской области, Полесское воеводское управление, ф.1, оп. 2, д. 2045, л. 29.
10. Там же, оп. 2, д. 2045, л. 29.
11. Там же, оп. 10, д. 2432, л. 52.
12. Там же, д. 2736, л. 2.
13. Там же, д. 2357, л. 57—60.

14. Там же, л. 76—79.
15. Там же, д. 2305, л. 12.
16. Там же, д. 2816, л. 5.

А. А. Цобкала

Некаторыя праблемы падыходу амерыканскага ваеннага кіраўніцтва да вывучэння гісторыі савецка-германскай вайны ў першыя пасляваенныя гады

Другая сусветная вайна — самы жудасны, напісаны крывёю перы… сучаснай гісторыі. Перыяд стойкасці, гераізму і мужнасці мільёнаў …лдат і афіцэраў, мірнага насельніцтва, якія загінулі ў барацьбе з во…гам. Самыя працяглыя і напружаныя ваенныя дзеянні Другой сус…етнай вайны вяліся на савецка-германскім фронце. Маштабы ваен…ых дзеянняў на іншых франтах былі значна меншымі.

Пры вывучэнні гісторыі Другой сусветнай вайны, гісторыі Вялікай …йчыннай вайны значная роля належыць замежнай гістрыяграфіі, …ая ў сваім развіцці прайшла некалькі этапаў. Першы этап ахоплівае …аратуру, якая выдавалася непасрэдна ў гады савецка-германскай …айны. У гэты перыяд з'явіліся матэрыялы публіцыстычнага характа…у і невялікія працы аб вайне, у якіх абагульняўся вопыт узброенай ба…рацьбы, асвятляліся некаторыя праблемы ўзброенных сіл ваюючых …зяржаў, пытанні знешнней палітыкі і міжнароднага становішча.

Пасля заканчэння Другой сусветнай вайны замежная гістарыяг…рафія савецка-германскай вайны ўступае ў новы, другі этап, працяг…нуўшыйся да сярэдзіны 80-х гг. Пачаўся час «халоднай вайны», які …дбіўся на змесце замежнай гістарыяграфіі. У гэты перыяд у ЗША, …раінах Заходняй Еўропы барацьба з камунізмам выступае на першы …план, становіцца дзяржаўнай палітыкай. Прэзідэнт ЗША Г. Трумэн у …ваім пасланні да Амерыканскай асацыяцыі гісторыкаў у 1950 г. абаз…начыў асноўныя напрамкі ваенна-гістарычнай навукі: «Праца амеры…канскіх гісторыкаў мае вялікае значэнне ў барацьбе з камунізмам, да…памагае ўраду ў палітычнай барацьбе» [1, с. 256].

Ваеннаму ведамству, дзярждэпартаменту было даручана сістэма…тызаваць і выдаць дакументы, звязаныя з Другой сусветнай вайной. …Была прынята праграма па напісанні і выданні мнагатомных даследа…ванняў па гісторыі савецка-германскай вайны. Афіцыйных крыніц …было ўжо недастаткова. Спатрэбіліся архіўныя матэрыялы і дакумен…ты. Замежныя даследчыкі атрымалі магчымасць карыстання толькі

Репозиторий БГПУ

германскімі крыніцамі, што вяло да аднабокавага асвятлення саве ка-германскай вайны. Савецкія дакументальныя крыніцы для іх заст валіся закрытымі.

Выкарыстанню нямецкіх матэрыялаў у замежнай гістарыяграф спрыяла ваенна-гістарычная служба арміі ЗША. У 1945 г. яна валода ла шматлікімі архіўнымі матэрыяламі Германіі. Летам 1945 г. прад стаўнікі ваенна-гістарычнай службы арміі ЗША прапанавалі нямецкі генерал-фельдмаршалам В. Кейтэлю і А. Кесельрынгу, адмірал К. Дэніцу, генерал-палкоўніку А. Йодлю і іншым, якія знаходзіліся ў ла геры ваеннапалонных, выказаць свае меркаванні па некаторых апе ратыўна-стратэгічных пытаннях Другой сусветнай вайны, якія цікаві амерыканцаў [2, с. 3—4]. ЗША вырашылі шырока прыцягнуць гер манскіх генералаў дзеля абагульнення вопыту вайны. У студзе 1946 г. амерыканцы прынялі праграму германскай ваеннай гісторы Гістарычны аддзел узброеных сіл ЗША ў Еўропе быў ператвораны ва Упраўленне, пры якім стварылі Аддзел аператыўнай (германскай гісторыі. Аддзелу было даручана выкарыстоўваць «аператыўна-стра тэгічную інфармацыю, асабліва веды германскіх камандзіраў і штаб ных работнікаў» у інтарэсах камандавання ЗША. У Аддзеле герман скай гісторыі працавала 112 супрацоўнікаў, у тым ліку 76 амерыканцаў і 46 служачых з ліку замежных грамадзян (у асноўным немцаў) [3, с. 50—51].

Супрацоўнікі аддзела заняліся пошукамі гітлераўскіх генералаў і афіцэраў, якіх магчыма было прыцягнуць да выканання праграмы. Яны наведалі лагеры для ваеннапалонных на тэрыторыі Германіі, Англіі, Францыі, Бельгіі, Люксембурга, Італіі. Да мая 1946 г. было пры цягнута амаль 300 чалавек, а к пачатку 1947 г. — 767 былых гітле раўскіх генералаў, якія заняліся абагульненнем вопыту савецка-гер манскай вайны па заданню ЗША. Германскія генералы і афіцэры пра цавалі да восені 1947 г. у стане ваеннапалонных у лагеры 3-й амеры канскай арміі ў Алендорфе (зямля Гесэн у Германіі). З восені 1947 г. па загаду начальніка штаба сухапутных сіл ЗША Эйзенхаўэра ваеннапа лонным быў нададзены статус вольнанаёмных замежных супра цоўнікаў гістарычнага ўпраўлення арміі ЗША ў Еўропе. Кожнаму з іх была устаноўлена зарплата ў памеры ад 400 да 700 заходнегер манскіх марак (можна параўнаць з зарплатай таго часу высокапас таўленага дзяржаўнага служачага ФРГ). Акрамя таго, супрацоўнікі надзяляліся спецыяльным харчовым пайком [3, с. 58—68].

Да 30 чэрвеня 1948 г. былі падрыхтаваны матэрыялы агульным аб'ёмам 34,6 тыс. старонак, якімі зацікавіўся Пентагон. З'явіліся новыя заказы аб ваенных дзеяннях вермахта на савецка-германскім фрон це. У пачатку вайны ў Карэі (1950 г.) Пентагон запатрабаваў новыя ма

рыялы аб асаблівасцях ваенных дзеянняў на тэрыторыі СССР, аб ...глядах германскага камандавання на стан Чырвонай Арміі. Дзеля ...анання задання камандаваннем ЗША германскім служачым былі ...рораны спрыяльныя ўмовы, дадзена магчымасць карыстацца ...матлікімі нямецкімі архіўнымі ваеннымі дакументамі, якія былі захоп... ЗША на тэрыторыі Германіі [3, с. 86—96].

...1948 г. колькасць германскіх генералаў і афіцэраў некалькі ска...цілася. Засталіся найбольш таленавітыя, з іх ствараліся аўтарскія ...лектывы, кіраўніцтвам якіх займалася так званая кантрольная група ...чале з былым начальнікам штаба сухапутных войскаў вермахта ге...рал-палкоўнікам Ф. Гальдэрам. Кожны калектыў даследаваў праб...ему, у якой было зацікаўлена камандаванне ЗША. Напрыклад, гене...ал-палкоўнік Г. Хейнрыцы і яго калектыў рыхтаваў матэрыялы па пы...таннях стратэгіі вайны Германіі супраць СССР. Падзеі 1941 г. пад ...Масквой асвятляліся калектывам на чале з генералам пяхоты Х. Грэ...фенбергам. Створаныя калектывы ўзначальвалі таксама генералы ...Хофман, Ф. Сікст і Б. Мюллер-Гіллебранд, Т. Буссэ і інш. [4, Р-018, Р-031, Т. 22]. Усяго ж за перыяд з 1945 па 1961 гг. германскія генералы ...па заказу Пентагона падрыхтавалі больш 2500 мемарандумаў агуль...ным аб'ёмам звыш 200 тыс. старонак.

У канцы 40-х — пачатку 50-х гг. найбольш цікавыя і важныя матэ...рыялы (з пункту гледжання амерыканскага ваеннага кіраўніцтва) былі ...ададзены ў якасці спецыяльных настаўленняў для арміі ЗША. У па...чатку 80-х гг. усе матэрыялы былі рассакрэчаны і перададзены ў На...цыянальны архіў ЗША ў Вашынгтоне. У 1979 г. нью-йорскае прыват...нае выданне «Арнапрэс» апублікавала значную частку матэрыялаў, падрыхтаваных германскімі генераламі і афіцэрамі пад агульнай наз...вай «Другая сусветная вайна: Германскія ваенныя распрацоўкі» ў трыццаці тамах [5].

У матэрыялах галоўны ўпор рабіўся на асвятленне асаблівасцей узброенай барацьбы на савецка-германскім фронце, неабходнасці ўважлівага ўліку кліматычных умоў, баявога і маральнага духу са...вецкіх людзей. «Умовай паспяховага вядзення вайны супраць СССР — адзначалася ў настаўленні арміі ЗША № 20—230 «Спосабы вядзення баявых дзеянняў рускімі ў час Другой сусветнай вайны», — з'яўляецца сістэматычная падрыхтоўка к дадзенаму мерапрыемству. Немагчыма разлічваць на выпадковы поспех. Узбраенне, матэрыяль...на-тэхнічнае забеспячэнне павінна адпавядаць патрабаванням усіх сезонаў на тэрыторыі Расіі» [6, с. 116—117].

Такім чынам, ужо з канца 1945 г. у ваенных колах ЗША з'явіўся прагматычны падыход да вывучэння савецка-германскай вайны. Аднак распрацоўкі былых германскіх ваеннаслужачых насілі не толькі

Репозиторий БГПУ

пазнавальны для Пентагона характар, але таксама адыгрывалі вялікую метадалагічную ролю, з’явіліся падмуркам, на якім фарміравалiся ўяўленні большасці гісторыкаў захаду аб падзеях на савецка-германскім фронце. Гітлераўскія генералы тлумачылі паражэнне Германіі выпадковасцю, не звязвалі яго з іх асабістай дзейнасцю як кіраўнікоў ваенных ведамстваў.

Літаратура і крыніцы

1. Truman H. The Memories. N.Y., 1955. Vol. 1.
2. World War II: German military studies. N.Y., 1979. Vol. 1A.
3. World War II: German military studies. N.Y., 1979. Vol. 1D.
4. World War II: German military studies. N.Y., 1979. Vol. 1F.
5. World War II: German military studies. N.Y., 1979. Vols. 1—30.
6. Department of the army pamphlet № 20—230. Russian combat methods in World War II. Wash., 1950.

А. В. Шарков

Польские военнопленные

17 сентября 1939 г. по решению правительства СССР части Красной Армии перешли советско-польскую границу и заняли территории Западной Белоруссии и Западной Украины. К 25 сентября войска Белорусского и Украинского фронтов достигли рубежа по р. Западный Буг и Сан, который был установлен в результате советско-германских секретных договоренностей. На пути движения советские войска почти не получали сопротивления польских вооруженных сил, за исключением отдельных случаев. Основные силы польской армии в столкновениях не участвовали, выполняя приказ своего командования. Целые части и соединения добровольно складывали оружие, в связи с чем ко 2 октября 1939 г. в плен было взято 452536 человек, в том числе 18789 офицеров[1].

Среди пленных находилось значительное количество лиц белорусской и украинской национальности, которых накануне Второй мировой войны было призвано в польскую армию соответственно более 80 и 100 тыс. человек[2]. Отправляясь сражаться в польскую армию против фашистов, оборонять свое отечество, когда Германия напала на Польшу, они вдруг оказались противником на своей земле для войск Красной Армии, которая пришла на территорию Западной Белоруссии и Западной Украины после подписания пакта Молотова-Риббентропа для обороны интересов друзей — белорусов и украинцев. И поскольку войска были Польские, белорусы и украинцы, служившие в них, оказались вне закона. Поэтому и судьбу их новая власть определила таким образом: плен и лагеря вдали от родины.

[1] Военнопленные в СССР 1939—1956: Док. и материалы / Под ред. М. М. Загорулько. М., 2000. С. 25.

[2] Цімошык Л. Брама ў неба // Звязда. 2004. 27 жн.

Однако вернемся к ранее описываемым событиям. Руководство НКВД, а именно на этот наркомат советским правительством было возложено решение всех вопросов, касающихся военнопленных, тщательно готовилось к их приему. Прежде всего было решено обновить нормативно-правовую базу, регулирующую вопросы плена. В первой половине сентября 1939 г. на замену действующему «Положению о военнопленных», утвержденному ЦИК и СНК СССР еще 19 марта 1931 г. и переставшему удовлетворять руководство страны, был подготовлен проект нового положения, который 20 сентября был одобрен Экономическим советом при СНК СССР. Хотя данный проект и не был утвержден СНК СССР, это не помешало НКВД руководствоваться им в своей деятельности в отношении военнопленных.

Отметим, что необходимость разработки и утверждения Положения о военнопленных была вызвана причинами, уходящими своими корнями в 20-е гг. Дело в том, что 27 июля 1929 г. в Женеве на Международной конференции были приняты конвенции «Об обращении с военнопленными» и «Об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях». Советский Союз не участвовал в работе этой конференции. И хотя обе конвенции были тесно связаны друг с другом, руководство СССР решило принять лишь одну из них. 25 августа 1931 г. народный комиссар иностранных дел М. М. Литвинов подписал соответствующую декларацию и с 26 марта 1932 г. конвенция «Об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях» вошла в силу для СССР. Конвенция «Об обращении с военнопленными» (вплоть до подписания в 1949 г. в Женеве новой конвенции о военнопленных) так и осталась проигнорированной советским руководством по причине того, что режим, установленный конвенцией, по их мнению, представлялся мало удовлетворительным. В силу указанных обстоятельств, не связывая себя формально какими-либо конвенциями по этому вопросу, СССР разрешил его в порядке своего внутреннего законодательства. Таким образом, 19 марта 1931 г. постановлением ЦИК и Совнаркома СССР было утверждено «Положение о военнопленных», действовавшее на территории СССР в начале советско-польской кампании 1939 г.

Репозиторий БГПУ